

gij, pre-
vrouw van
licke vraag-
ok die ziekte
ons, genees-
i komt hier
undigen, het

Maar zwijgt
buiten. Wij,
deze de ge-
issen."

dt er nog in
Maar nauwer
eering storen
verliezen.

roep ge-
gen op. Ge
leuk slechts
is in het mo-
ge één en ge-
vormt u een
el een stapel
kamer in.

nt noch recht
oordeel toe.

tegen de ou-
ren tooncl
sueel-natur-
unst en lite-
gen de afdo-

j uw leest!
en kring der
U pogen
gehoond en

aan kunstzin
eisch in de
elden!
oor. Op dit
toe, en zoo
ongeropen
oud-Romein-
um vulgus et
gewijden!" u
aligen kunst-

adensche dan
udent elk bur-
st schold, of
i" en "Spies-
eld, zoo ook
i van veront-
an het waagt
eiden woord

og ernstiger
pretentie van
heerschappij,
olie, van de

rug, de man-
ven priesters

eds de keuze
terrein deze
mannen van
tevendst, het

ierarchie van
en heeft de
verlosten des
a de geloof-
niet en ken-
symbool van
id wezen ge-

hristus' kerk
ij Rome de
rotestantsche

estudeerd, de
Grieksche, de
nige boeken

ht is, hoe wou
kunnen! De
mie bezocht,
och weet hoe
d voor zich

deelen over
het vak, over
aliteit is!

el staat weet
en vrouwen,
hebben geen

er te lichten,
te maken,
onderzoek
dan een paar
me ouderlin-
het dominees
oordeelen,
andgenooten

de despotie
k in Luther-
kerkrechtelijk

te zeggen,
ne bijzitter-
kerken, is
asco's kloek-
uitgebannen,
ook de ge-
ken, waarin

een boerenknecht uit de volheid des harten
zeggen zal: »Gij maakt mij, o Heere, wijzer
dan al mijn leermeesters! En dat metter-
daad de dominee het mis, en die boeren-
knecht gelijk heeft.

En wel is er daarna een boze tijd ge-
komen, dat onder de Synodale Hierarchie
de dominees, vooral de Moderne dominees
weer heel de kerk in hadden, en de ge-
loovigen zich niet roeren mochten, en de
ouderlingen er voor stommethet bij zaten.

Maar het beginsel brak toch ten leste
dien ban weer.

De geloovigen riepen weer, de ouderlin-
gen voelden hun tong weer los worden, En
toen is niet door de vakmannen, niet door
de specialiteiten, maar juist door 'getrouwe
volk in de gemeente, en door de getrouwen
onder de ouderlingen en diakenen de kerk
van Christus weer vrijgemaakt en gered.

Gereformeerde prediking.

TWEDE REEKS.

I.

Niet dusgenaamde »Evangelieprediking»
maar »Dienst des Woords» moet het in de
Gereformeerde kerken zijn.

Van die slotom, waartoe onze overleg-
ging, voor nu zeven weken kwam, nemen
we niets terug, al voorzien we klaarkijk, wat
jammerklacht tegen zulk een uitspraak onder
min nadenkenden zal uitgaan.

»Geen Evangelieprediking,» zoo zal men
roepen, »maar is er dan iets anders waardoor
de verlorenen ziel kan zalig worden, dan door
het Evangelie van onzen Heere Jezus Chris-
tus, en wordt ge nu reeds zoo vermetel,
dat ge zelfs de prediking van dat Evangelie
durft tegenstaan!»

Toch verschrinkt ons deze tegenwerping
geen oogenblik, omdat wie zoo roept ter-
stond tot zwijgen gebracht wordt door de
tegenvraag: Of het Evangelie van onzen
Heere Jezus Christus dan misschien niet tot
het Woord behoort.

Het is immers de ongerijmdheid zelve,
u een bediening van heel het Woord te den-
ken, waarin dat Evangelie niet zou besloten
zijn, ja, waarvan dat Evangelie niet het kern-
brand- en middelpunt zou uitmaken.

Of waaruit anders dan uit dat Woord
kent gij dan uw Evangelie? Waar vindt ge
het, zoo ge het niet in het Woord vindt?
En hoe zou er dan een gestadige, geregelde
bediening van het Woord kunnen zijn, dat
er dat Evangelie niet in besloten was, en
er niet telkens van uitstraalde?

Daarom is uw tegenwerping zoo ondoor-
dacht, zoo zichzelf weerleggend en niets
zeggend.

Grif gevea we toe dat het Evangelie het
hart zelf van heel het Woord is, maar
al is het mij om uw hart te doen, daarom
neem ik toch u het hart niet uit den boezem,
maar neem u met uw hart, zoals ge in
heel uw persoonlijkheid, levend voor mij staat.

En zoo nu ook moet uit het Woord niet
het hart uitgenomen, om het Evangelie alleen
tot de gemeente te brengen, maar wat de
gemeente ontvangen moet is heel dat Woord,
en niet alleen datgene wat in dat Woord
het hart, het alles bezielende Evangelie is.

Het is dus niet zoo, dat gij het Evangelie
woudt prediken, en wij het Woord zonder
dat Evangelie.

Maar de zaak is, dat gij u tot dat Evan-
gelie bepaalt; al wat bij dat Evangelie hoort
liggen laat; en wat in het Woord om dat
Evangelie schittert, verwaarloost: — terwijl
de Gereformeerde prediker dat Evangelie in
het Woord, in al zijn volheid en rijkdom
neemt, met al wat God zelf er organisch
mee heeft saamgevoegd!

Voor u is dat »Evangelie alleen» de pit,
die ge overhoudt, en al het overige de bolster
dien ge wegwerpt, wij daarentegen nemen
de vrucht des Woords, gelijk God ons die
geboden heeft, pit en sap en organisch
weefsel.

Toch moet deze zaak nog dieper ge-
gevat.

Er is toch wel terdege een terrein,
waarop alleen Evangelieprediking thuis hoort,
en Dienst des Woords in volten zin onge-
rijmd zou zijn.

Als ge namelijk als zending onder Hei-
denen, Joden, Mahomedanen of ongeloo-
vigen optreedt, om waar Christus niet ge-
kend wordt, voor het eerst de kennis van
dien Christus te brengen, dan zou breder
dienst van het volle Woord u uw doel doen
missen, en hebt ge, naar het apostolisch
voorbeeld, alleen de eerste beginselen te
verklonden, den Christus te openbaren en
zijn Evangelie aan te bieden.

Dan hebt ge te doen met personen die
nog niet eens kinderleken in het geloof, laat
staan volmaakt in het geloof zijn, maar
met vreemden, die nog vervreemd zijn en van
verre staan, en het geklank des Konings
nog niet kennen.

Dan komt in engeren en eigenlijken zin
»Evangelieverkondiging» te pas. De eerste
openbaring aan verlorenen van het bloed der
verzoening en de kracht van Christus' kruis.

Dan ware elke dieper gaande of breder
zich uitstrekkende prediking voorbarig, on-
tijdig, ongeschikt. Dan moet niet heel het
Woord, maar uit dat Woord alleen het
Evangelie hun aangezegd worden, en op
grond van dat Evangelie de eerste roepstem
tot bekeering uitgaan.

Maar heel anders komt de zaak te staan,
als de geloovigen saamkomen, en er een »ver-
gadering van de geloovigen» gehouden wordt,
van »de geloovigen» met hun »gedoopte kin-
deren», het zaad der kerk; — en indien in
dezen kring, van wie Jezus kennen en belijden,
Christus' dienaar optreedt, om in den naam
van zijn Koning de onderdanen van dien
Koning aan te spreken.

Is alle »Evangelieprediking» het voeren
van onderdanen en krijgs-knechten, hier in
de vergadering der geloovigen, verklaard
een legelijk dat Christus de Heere, de Ko-

nig van zijn volk is, en wie niet met hart
en ziel belijdt, een onderdaan van dien Koning
te wezen, hoort in de vergadering der ge-
loovigen niet thuis.

Die daar saamkomen kennen de roepstem
des Evangelies, ze weten van de belijdenis
des kruises, ze hebben van jongs af de din-
gen des Koninkrijks gehoord.

De eerste beginselen zijn hun niet vreemd
meer. Het A B C der kennis is hun reeds
voorlang aangebracht. Ge kunt hun het
Evangelie niet meer als een nieuwwijn, als
een dusver onbekende zaak, komen aankon-
digen, eenvoudig wij het hun reeds van der
jeugd af is aangezegd.

Ge vermoet dan ook, ge mat af, en mist
uw doel, zoo ge desniettemin u aanstelt, als
hadt ge met menschen te doen, die nog
pas de eerste beginselen vernemen moesten.

Dat wekt een gevoel van verzadiging,
dat maakt het heilige gemeen, en brengt
tweege, dat de prediking over de hooffden
heengaet, en in het hart niet kan indringen.

Neen, wat die verzamelde schare, wat
die vergadering der geloovigen in den loop
van uw dienst van u ontvangen moet, is
de ontvouwning van heel het heilgeheim
in al zijn breedte en diepte, en lengte en
hoogte, zoals het, heel de Schrift door, in
al die boeken, in al die breede kapitelen,
voor u ligt.

In die Schrift welft het heilgeheim, in welks
salen en gangen ze moeten worden inge-
leid.

Daarin moet ge dus thuis zijn.

Daarvan moet ge de heerlijkheid aan hen
verklaren en uitleggen.

Niet enkel het altaar der verzoening
moeten ze kennen, maar heel Jeruzalem, niet
al zijn voorburchen en torens en toren-
spitsen.

En zoo eerst moet, te midden van dat
alles dat altaar der verzoening voor hen
gaan schitteren in een rijkdom en weelde,
waarvan eerst de helft hun niet was aan-
gezegd.

Een portret, uit zijn lijst genomen, ver-
liest zoo veel in waarde.

John Knox.

Het was een schoone gedachte van Dr.
Kromsigt, Bedenaar des Woords bij de
Hervormden te Scherpenisse, studie te ma-
ken van het leven en de beteekenis van
John Knox, wiens nagedachtenis heel
Schotland als die van een man Gods in den
volsten zin van het woord vereeren blijft.

De vrucht zijner studie heeft Dr. Krom-
sigt thans publiek gemaakt in een levig
boekje, bijna vierhonderd bladzijden groot,
dat hij Ten Bokkel Huinink te Utrecht het
licht zag.

Schepper van Knox' biographie werd Dr.
Kromsigt door deze studie niet. Die ere
verblijft aan M'Crie, en alle volgende bio-
grafen zullen weinig meer kunnen doen,
dan hem navolgen, op enkele punten hem
aanvullen, en elk van zijn eigen standpunt
zeker eigenaardig licht doen vallen op het
beeld van den man, wiens woord heel een
nationaal leven drie eeuwen lang bezielde
heeft.

Toch wane daarom niemand dat de studie
van Dr. Kromsigt weinig anders deed, dan
in vrije omwerking ons M'Crie's arbeid in
eigen taal vertolken.

Integendeel Dr. Kromsigt heeft Knox ge-
lezen, geheel zijn verschijning bestudeerd,
en hem in dat eigenaardig licht voor ons
gesteld, dat voor ons in onze verhouding
tot Schotland van belang is.

De zaak is namelijk deze, dat Knox wel
in het algemeen de Gereformeerde begi-
nselen beled, in Calvijn's voetspoor trad, en
in zooverre onder de Gereformeerde hervor-
mers kan en moet gerekend worden, maar
dat hij toch op meer dan één punt van de
Calvinistische lijn afweek en er dat eigen-
aardig stempel op drukte, dat ons in de
geheele levensuiting van het Engelsche en
Schotsche volk altijd weer treft.

De Anglo-Saxische geest is de geest van
de daad, minder van het zinnen en peuzen,
weinig van het gevoel, en nog minder van
het diepe doordenken.

Vandaar dat op Engelschen of Schot-
schen bodem heel het religieuze leven
steeds een eenigszins wettisch karakter zal
dragen, en minder de individuele fijne
uiting dan het gemeenschappelijke in de
actie op het oog heeft.

Wie thans nog opmerkt hoe krachtig in
Schotland »the Christian Works» bloeien,
en hoe zwak daarentegen Schotland op het
gebied van de belijdenis en de mystiek des
geloofs staat, ziet terstond hoe de hoofd-
trek van het Schotsche karakter ook is,
wat hij was in Knox' dagen.

Knox nu was zelf een Schot, werkte en
leefde onder en voor de Schotten, en hier-
aan is het toe te schrijven, dat de Gere-
formeerde belijdenis, de Gereformeerde ker-
kenordening en de Gereformeerde levens-
wereldbeschouwing, door Knox in meer
wettischen vorm zijn geleid, verloren aan
diepte en breedte, en meer praktisch wer-
den aangelegd.

Voor al een punt kwam dit sterk en
scherp uit. Knox zag geen kans om de
Overheid van zijn land tot krachtig ter hand
nemen van de Reformatie te bewegen, en
dachtte veel eerder de koninklijke macht,
met hulp der Franse troepen, het werk
der Reformatie verstippen zou.

Uit dien hoofke kon hij met Calvijn's
belijdenis, dat privaar personen zich tegen
hun Overheid niet dan lijdelijk verzetten
mochten, kwalijk uit den weg, en aarzelde
toen niet de leer te verkondigen en door
te zetten, dat ook het volk, niet alleen in
religieuze, maar ook in politieke aangelegen-
heden, tegen zijn Overheid in gewelddadig
verzet mag komen, en dat het volk des-
noods een Overheid, die zich misdraagt,
mag ontzetten.

Dat was ondiep gedacht, het was niet
naar het Woord, het was tegen den aard

van het Calvinisme, maar anders ging het
in Schotland niet, en, man van de praktijk,
heeft hij zijn belijdenis toen naar de noo-
den der praktijk vervormd.

Met dit praktisch-wettisch karakter der
Schotsche Reformatie hing samen, dat het
zich meer aan het Oude dan aan het Nieuwe
Testament aansloot, en met name het on-
derscheid tusschen de nationale kerk des
Oude Verbonds en de oecumenische kerk
des Nieuwen Verbonds voorbijzag.

Voor ons nu is dit feit daarom van zoo
aanmerkelijk belang, omdat in later jaren
zoo vele geschriften ook van Schotsche god-
geleerden, die in Knox' geest schreven,
hier te lande vertaald en verspreid zijn.

Ongemerkt zijn daardoor vele der bescho-
wingen, die tegen onze eigen belijdenis en
tegen den louteren geest van het Calvinisme
ingaan, onder het vrome volk gekomen, en
nu nog stuit men op maatschappelijk, ker-
kelijk en staatkundig gebied niet zelden op
voorstellingen ten onzent, die meer aan
Knox dan aan Calvijn doen denken.

In verband hiermee was het een geluk-
lijke gedachte van Dr. Kromsigt, Knox
bovenal in zijn onderscheiding van Calvijn
te teekenen, en juist uit dit oogpunt heeft
deze biographie voor ons beteekenis.

Nog hooger waardig zou ze voor ons be-
zitten, zoo deze onderscheiding scherper
ware doorgevoerd, en zoo de inzichten van
Calvijn vollediger en duidelijker tegenover
die van Knox waren gesteld.

Toch stond de geheele aanleg van het
werk hieraan in den weg. Niet een verge-
lijking tusschen Calvijn's en Knox' levens-
beschouwing is de titel, maar een bio-
graphie van Knox.

Laat ons daarom dankbaar zijn voor wat
ons hier reeds met zoo milde hand gebo-
den werd, zoo degelijk werd uitgewerkt, en
op zoo heldere wijze werd voorgesteld.

Allicht geeft juist deze studie later aan-
leiding, dat of Dr. Kromsigt zelf, of een
ander na hem, de vergelijking tusschen Cal-
vijn en Knox scherper en vollediger doorzet,
uit de Schotsche geschriften, die later hier
te lande ingang vonden, den invloed van
Knox op velen onder ons volk bloedlegt,
en in de praktijk van het heden de sporen
aanwijzen zal, die op meer dan één punt van
de zuivere Calvinistische levensbeschouwing
doen afwijken.

Daarom aan Dr. Kromsigt onze dank
voor wat hij bood, en onze dank niet min-
der daarvoor, dat ook hij zich met zijn
studie op Gereformerd terrein ging bewegen.

Het is schier alsof alle historische studie
onder onze theologen zich almeer op dit
duurverwaarloosde terrein saamtrekt.

Dit moet ten slotte aan de Gereformeerde
beginselen ten goede komen, en voor de
toekomst stellingen onmogelijk maken, gelijk
Dr. Kromsigt er ongelukkigwijze thans
nog één opnam, stellende, dat in Rom.
7:7-24 een man aan het woord is, die
wel tot inkeer komende was, maar tot het
geloof in Christus nog niet was gekomen.

Nog dit.

Wie verklaart het ons psychologisch, hoe
men een man als Knox met sympathie in
beeld kan brengen, en het in hem roemen,
dat hij alle stilteit en zwijgen als instem-
ming met het kwaad veroordeelde, en dan
toch zelf stilteit en zwijgt in een kerk, waar
Knox met al den gloed zijner ziel tegen zoo
getoond hebben?

Nog dit.

Wie verklaart het ons psychologisch, hoe
men een man als Knox met sympathie in
beeld kan brengen, en het in hem roemen,
dat hij alle stilteit en zwijgen als instem-
ming met het kwaad veroordeelde, en dan
toch zelf stilteit en zwijgt in een kerk, waar
Knox met al den gloed zijner ziel tegen zoo
getoond hebben?

Nog dit.

Wie verklaart het ons psychologisch, hoe
men een man als Knox met sympathie in
beeld kan brengen, en het in hem roemen,
dat hij alle stilteit en zwijgen als instem-
ming met het kwaad veroordeelde, en dan
toch zelf stilteit en zwijgt in een kerk, waar
Knox met al den gloed zijner ziel tegen zoo
getoond hebben?

Nog dit.

Wie verklaart het ons psychologisch, hoe
men een man als Knox met sympathie in
beeld kan brengen, en het in hem roemen,
dat hij alle stilteit en zwijgen als instem-
ming met het kwaad veroordeelde, en dan
toch zelf stilteit en zwijgt in een kerk, waar
Knox met al den gloed zijner ziel tegen zoo
getoond hebben?

Nog dit.

Wie verklaart het ons psychologisch, hoe
men een man als Knox met sympathie in
beeld kan brengen, en het in hem roemen,
dat hij alle stilteit en zwijgen als instem-
ming met het kwaad veroordeelde, en dan
toch zelf stilteit en zwijgt in een kerk, waar
Knox met al den gloed zijner ziel tegen zoo
getoond hebben?

Nog dit.

Wie verklaart het ons psychologisch, hoe
men een man als Knox met sympathie in
beeld kan brengen, en het in hem roemen,
dat hij alle stilteit en zwijgen als instem-
ming met het kwaad veroordeelde, en dan
toch zelf stilteit en zwijgt in een kerk, waar
Knox met al den gloed zijner ziel tegen zoo
getoond hebben?

Nog dit.

Wie verklaart het ons psychologisch, hoe
men een man als Knox met sympathie in
beeld kan brengen, en het in hem roemen,
dat hij alle stilteit en zwijgen als instem-
ming met het kwaad veroordeelde, en dan
toch zelf stilteit en zwijgt in een kerk, waar
Knox met al den gloed zijner ziel tegen zoo
getoond hebben?

Nog dit.

Wie verklaart het ons psychologisch, hoe
men een man als Knox met sympathie in
beeld kan brengen, en het in hem roemen,
dat hij alle stilteit en zwijgen als instem-
ming met het kwaad veroordeelde, en dan
toch zelf stilteit en zwijgt in een kerk, waar
Knox met al den gloed zijner ziel tegen zoo
getoond hebben?

Nog dit.

Wie verklaart het ons psychologisch, hoe
men een man als Knox met sympathie in
beeld kan brengen, en het in hem roemen,
dat hij alle stilteit en zwijgen als instem-
ming met het kwaad veroordeelde, en dan
toch zelf stilteit en zwijgt in een kerk, waar
Knox met al den gloed zijner ziel tegen zoo
getoond hebben?

Uit de Pers.

Op *Schipstap* is aan Dr. Den Houter, van
Maassluis, overkomen, wat voorheen op bijna
elke vergadering, aan één der beide referenten
ten deel viel, t.w. dat de tijd voorbij, en de behan-
deling van zijn referaat ondoenlijk was geworden.
Toch heeft hij zijn studie ons daarom niet
willen onthouden, en zo in de *Vrije kerk* nu
reeds openbaar gemaakt.
Ge leest daarin o. m. dit:

Door de macht der feiten gedwongen, komt men
meer en meer tot waarheid der onzenlijke din-
gen; men neemt werkingen van geesten of van een
geest waar, maar weigert te geloven in God, die
ook een Geest is.

Voor den zeer grooten invloed, dien de ziel op
het lichaam uitoefent, zijn het meest door bestu-
dering der hypnotische verschijnselen, vooral in de
laatste jaren de oogten opengestaan; en dat de wer-
king der ziel, die wij geloof in algemeen en in
nemen, een machtige factor is bij de genezing van
zieken, wordt door iedereen erkend. Wat de hypnose
is, weten wij niet en hoe de ontzettende, wonder-
baarlijke macht over het lichaam tot stand komt,
is ons eveneens onbekend; en zoo kunnen wij het
dan ook verstaan, dat een medicus, ter verklaring
van een genezing door hypnose geen betere uit-
drukking kon vinden, dan het ijdelijk herhaalde
woord van onzen Heiland: »Ga heen, uw geloof
heeft u behouden!»

Van die macht der ziel over het lichaam getuigen
ons voorts de wonderdadige genezingen van gewel-
len en wonden, waaraan de geneeskunde tevergeefs
hare kracht had beproefd. Na vasten en bidden te
Lourdes en ook op andere plaatsen van heiligen-
verering der Roomsche kerk, zag men deze gewel-
den verdwijnen, en de wonden heelen en dat wel in
ongelooflijk korten tijd.

Waarlijk, de omacht der medische wetenschap
komt bij deze genezingen en ook bij die talrijke
andere, die door kwakzalverij van allerlei aard
onderdaan verkregen worden, op treurige wijze aan
het licht, en altemin redt men zijne positie door
hooger alles te ontkennen, en wat nu eenmaal
niet meer dood te zwijgen valt voor suggestie te
verklaren.

Hebben wij dus niet alle recht om staande te
houden, dat de geneeskunde door de verwaarloozing
der studie van de werking van 's menschen ziel op
het lichaam, door haar onderzoek met hulpmidde-
len en naar een methode, die voor alle bestu-
dering van het hoogere, onafwijsbaar ongeschikt zijn,
eenzijdig is geworden en derhalve den toets, die
aan wetenschappelijke studie gesteld moet worden,
niet kan doorstaan?

Zullen wij het brandmerk der onwetenschappelij-
heid niet met nog meer recht der hedendaagsche
geneeskunde mogen indrukken, als wij er op letten,
dat de historische studie onder de doctoren en ook
onder de studenten treurig worden verwaarloosd?

Wel zijn er ook thans, die tegen deze grove ver-
onachtzaam van het historisch onderzoek hun
waarschuwend woord uitspreken, maar deze stem-
men zijn als loffelijke uitzondering slechts een bewijs
te meer van een methode, die schier alom heerscht.

In ons vaderland althans wordt de historische me-
dicine nergens als leeraak aangenomen, evenmin als
philosophie en encyclopedie der geneeskunde en
het schijnt, dat deze vakken ook niet worden ge-
studeerd, zooals blijkt uit de inaugurele rede van een
onlangs benoemd hoogleraar, die over herziening
van het medisch Hooger Onderwijs zijn denkbeelden
meende ten beste te moeten geven, doch voor deze
hoogere studies geen plaats in zijn schema en geen
woord in zijn voordracht had.

Mag men afgaan op de klacht van een Duitsch
professor, dat zijn medische kunstbroeders voor his-
torische studie geen belang hebben, dan schijnt ook
het filosofie- en encyclopedie-achtige te gaan.

En gunstige uitzondering maakt Petersburg, waar
verleden jaar aan de militaire geneeskundige school
tot oprichting van een leerstoel in bovengenoemde
vakken besloten werd.

Tot recht verstand der dingen is het wellicht
dienig even er op te wijzen, dat men behoort te
onderscheiden tusschen medische kunst en medische
wetenschap.

Voorreiker er bestaat een innig verband tusschen
beide en het zou dwaas zijn, dit over het hoofd te
zien, maar toch moeten de ontbreken van elke
gehoort niet worden doorgehaald.

Welnu, althans op het gebied van de zeer groote
vorderingen in de geneeskunde, dan betreffen deze
in hoofdzaak de medische kunst.

Maar dat men met vijf de medische wetenschap
beoefend heeft en de vruchten daarvan u voorlegt
in een studie over de hoogste medisch-antropolo-
gische vragen, omtrent oorzaak van ziekte en dood,
over 's menschen oorsprong en bestemming en zijne
plaats in het heelal, daarvan vernemen men zeer
weinig.

En wanneer men op luiden toon den lof der ge-
neeskunde zingt en ons vraagt, of het dan niet de
resultaten der wetenschap zijn, als de ontleedkundige
en 's menschen lichaam schier alles kent, als de
bacteriologie het leven der bacteriën nageeft en
het door zijn sterke microscopen bespiedt, als de
bioloog het proces van de deeling der cel kan vol-
gen en de heidkundige met vaste hand het heil-
same mes weet te voeren, dan jubelen wij gaarne
niet in dit krachtig lof der eere der genees-
kunde, maar merken bescheidenlijk op, dat deze
schoone vorderingen der kunst toch slechts van ter
zijde de wetenschap raken.

Laboratorium-arbeid is niet in de voornaamste
plaats wetenschappelijk, omdat zooveel vaardigheid
daarbij vereischt wordt, evenmin omdat men sonder
veel tijd en moeite daarbij schipbreuk lijdt, en
ook niet omdat de hulpmiddelen en werktuigen zoo
boven alle beschrijving vernuftig uitgedacht en kun-
stig bewerkt zijn; neen, deze voorbereidende wetens-
schappelijke arbeid moet worden voortgezet, de
bouwstoffen, die men bijeenbrecht, moeten worden
geschild en gerangschikt, in elkanders samenhang
onderzocht en vervolgens telkens weer uit hooger
oogpunt besien worden, en eerst deze studie is in
den eigenlijken zin des woords wetenschappelijk.

Een voorbeeld ter toelichting ziet men in de
aanwensen en bedieningen, die aan de laboratoria
arbeiden. Niet weinigen zijn daardoor, die u ver-
bannen door de kunstvaardigheid en rektheid, die
zij op het gebied der geneeskunde hun wetenschap aan
den dag leggen, en waarin zij vaak gestudeerde
personen evenaren; en toch, dit steunt ieder toe,
zijn deze lieden geen beoefenaars der wetenschap,
en in hun werk geen wetenschappelijke arbeid te
noemen.

Uit het voorgaande blijkt, naar ons voorkomt,
niet onduidelijk, dat de medische faculteit aan de
Staats-academie te veel de medische kunst bestu-
dering en leert beoefenen, dat zij uitsluitend met het
oog op de praktijk onderzocht heeft en dus in hoofd-
zaak niet anders is dan een vakschool voor artsen.

Alweer is het niet nodig op te merken, dat de
theoretische en praktische vorming der aanstaande
verzen door ons al te hoog en te weinig gesteld is,
dat wij haar te groot voortdurende beoefening op
voorheen zeer goed beoefenen; zelfs willen wij
hier de vraag laten rusten, in hoeverre de heers-
schende richting de schuld is van het te ver uit-
geleide specialiteitswetens, dat ons al te vaak
gelegenheid geeft, om de gevolgen van onwetens-
schappelijke beperktheid van blik en van dwaze
onkunde te betreffen. Het was alleen onze taak,
om de ongelovige wetenschap op haren weg vluchtig
na te gaan en het is hierbij gebleken, dat zij niet
alleen de waarheid verliest, maar daarbij, of beter
gezegd, juist daardoor niet aan wetenschappelijke
eisch voldoet.

Waarom, al het voorgaande, dat misschien op
mischel een wijze, maar niet den nadruk gelegd
op nog andere gewichtige gronden? Ziet ge dan
het ongelofte der geneeskundigen voorbij en begrijpt
ge niet welken ontzettenden invloed ten kwade zij
in stad en dorp, in de samenleving en in de zieken-
kamer uitoefenen? Hebben wij niet in den vaccine-
dwang het bewijs, dat de medische faculteit tracht
haar meening aan den staat op te dringen?

En gaarne geven wij toe, dat al deze vragen van
meer en meer tot waarheid der onzenlijke din-
gen; men neemt werkingen van geesten of van een
geest waar, maar weigert te geloven in God, die
ook een Geest is.

Voor den zeer grooten invloed, dien de ziel op
het lichaam uitoefent, zijn het meest door bestu-
dering der hypnotische verschijnselen, vooral in de
laatste jaren de oogten opengestaan; en dat de wer-
king der ziel, die wij geloof in algemeen en in
nemen, een machtige factor is bij de genezing van
zieken, wordt door iedereen erkend. Wat de hypnose
is, weten wij niet en